

Стручна анализа најновијег Нацрта закона о штрајку (1)

Прокрусијева пошлења за штрајкаче

Нацрт закона о штрајку пре свега је антираднички, а изразито наклоњен заштити интереса сјајних и нових каријериста чији су интереси сјајни са међународним финансијским, економским и политичким центрима моћи

Када закон напуни пунолетство од доношења и прве примене јасно се могу сагледати његове добре и лоше стране. Такав је актуелни Закон о штрајку, који ће ускоро бити замењен новим. Услови у којима је почела примена првог различити су од данашњих. Антираднички карактер Закона уперен против радника и других најамних слојева одговарао је једино држави и капиталистима.

Нацрт закона о штрајку је „нов“ по обиму (дупло већи), времену у ком се доноси, броју и моћи заинтересованих страна (од штрајкача до ММФ-а) и жестини и бруталности рестриктивних решења против штрајкача, а у корист послодавца. С правом се може рећи да потенцијалне штрајкаче убације у Прокрустову постелеу.

А њима, потенцијалним штрајкачима деценијама није пријатно ни на послу нити ван њега, јер их је уништила неолибе-

рална транзиција и приватизација. Нису се опоравили, па су „у миру“ остали ван жестоког таласа радничких и грађанских протеста у свету. Домаћим и страним инвеститорима на располагању стоји не само јефтина радна снага широм света, већ и наша армија од милион незапослених.

Скоро две године власт и послодавци покушавају да донесу нов закон о штрајку оправдавајући то тиме да је реч о поштовању и радника и послодавца. По правилу се та област регулише одредбама колективног уговора, препушта послодавцима и запосленима, а врло уопштено помиње у законима о раду.

Српски законодавци и предузетници хоће да су јасни, прецизни и „европејци“, али на штету запослених. Другачије и не могу да увећавају профите и интересе. Најбоље то чине кад нема штрајкова и протеста.

Нацрт новог закона о штрајку је супротан интересима радника. Упорност и дрскост у укидању достигнутих права радника се мало виђа у развијеним друштвима. И тамо се гасе економска и социјална права радника, али су праћена отпором радника и грађана.

Овим Нацртом се ствари додатно компликују и отежавају. Ту су и нове институције, поступци и актери, као што су Агенција за мирно решавање радних спорова, арбитража. Камен спотицања међу радницима и послодавцима и даље је „минимум процеса рада“, и делатности од

„општег интереса“. Занимљиви су и чланови који регулишу обавезе штрајкача, да важне информације достављају државним органима. Само на први поглед уносе се мере заштите штрајкача од самовоље послодавца, јер у стварности нису успостављени механизми, институти и посебни судови за радне спорове. Последница је упућивање штрајкача на редовне судове. Кад штрајкач покрене поступак, због отказа уговора о раду може да се жали инспекцији рада, или министарству. Ниједно од њих га не штити од извршења одлуке.

Пажњу стручне, синдикалне и остале јавности заокупиле су питања: законитост штрајка, место одржавања, улога државних органа у контроли, санкције послодавца и државе према штрајкачима. Помињане су и штрајкачке страже, њихове улоге и однос према медијима. Сада тога нема. Штрајкачима је ипак наметнута Прокрустова постела, чије димензије,

услове боравка и изласка из ње, одређују моћни капиталисти.

Штрајкови у Србији

Већина штрајкова у Србији после 2000. године скретала је пажњу тек онда када су штрајкачи излазили ван фабричког круга, освајали институције и тргове. Они су прерастали у протесте и демонстрације очајника, најамних радника које је уништавала приватизација и транзиција. Када су остајали на радним местима и у кругу фабрике обично су већ били радници без посла, или на путу да то постану. По правилу су предузећа већ гасила производњу, преусмеравала делатност, а власници исцисавали капитал. Радници годинама нису имали зараде, доприноси и здравствене књижице. Средства социјалног програма су била један од најчешћих повода организовања штрајкова. И када су остајали у фабрици штрајкачи су се борили за наставак производње, опоравак предузећа и против отпуштања радника мимо купопродајног уговора. Неки су штрајковали и глађу у фабричким халама, где им је послодавац ускраћивао грејање и воду. Тада су поштовали закон о штрајку, али нити послодавци нити држава нису поштовали њихова права на најамнину, рад и право на живот од рада.

Задржавање у фабричком кругу

Сада се законом настоји задржавање штрајкача у фабричком кругу, јер су ту невидљиви за јавност. Сужава се право на штрајк многих припадника разних делатности. Нема решења за штрајкове сељака, чистача улица, саобраћајне полиције који посао обављају управо ван фабрике. Тако раде и у развијеном свету, али им тамо није ограничено кретање и право на штрајк. Међу најбоље организованим штрајкачима у свету су кампоније у Француској и Шпанији. У јеку највеће сезоне они ометају саобраћај, блокирају две земље и остваре своје циљеве. Сељаци или фармери су у ЕУ посебна група и када протестују лако стигну у центар Париза и Мадрида. Разбацано сено по трговима и крда оваца у градским четвртима су уобичајене слике, па нико од тога не прави проблем. Зато што је право грађана и појединаца на јавно окупљање и право на удруживање неограничено. Оно је у тим земљама одавно усклађено са законима, прописима и праксом о штрајковима.

Задржавање у фабричким просторијама

Последња задржавања штрајкача у фабричким просторима је посредно ускраћивање права на слободно јавно окупљање. То се оправдава узнемиравањем јавног реда и мира. То се чини одредбама о делатностима од општег интереса, минимуму процеса рада и заштити имовине послодавца и потреба грађана. У пракси то изгледа као селективна правда, чешће и више примењена према радницима и сељацима.

Обе верзије закона о штрајку као покретача штрајка признају синдикат и/или већину запослених код послодавца.

Пошто је синдикална сцена плуралистичка, са бројним (не)репрезентативним синдикатима, овакво решење подгрева синдикалне сукобе. Закон о раду не подразумева да се синдикати стварају у малим и средњим предузећима. На тај начин запослени у тим предузећима остају ускраћени за право на штрајк. Остаје само теоријска могућност да већина покрене штрајк. У пракси је то права реткост, а посебно их нема у предузећима најбогатијих капиталиста.

Богатство институција

Процедура најаве и организације штрајка, покретања мирног решавања спора, тражења посредовања и арбитраже нешто је по чему се Србија у региону издваја. Богатство решења и институција дисциплинује штрајкаче и ограничава могућност да успешно штрајкују. Предугачак је период од најаве до покретања штрајка (10 дана), али је довољно да се послодавац припреми. У Нацрту закона о штрајку улогу имају Агенција за мирно решавање радних спорова.

Мешање законодавца и државе у дефинисање и поштовање „минимума процеса рада“ је нешто што не познају закони чланица ЕУ. Оне неће да угрозе основна права појединих професија гарантована уставом. У Србији је све другачије. У јавним предузећима минимум процеса рада је и до 90 одсто нормалних активности! Прешироко је одређена и врста делатности које су од „општег интереса“. У постојећем закону ту су сврстане делатности чији прекид рада уопште не може да угрози здравље, безбедност грађана и јавни ред (предшколско и школско образовање, ветерина, комуналне услуге).

У Немачкој ове службе имају јаке синдикате, штрајкују често и успешно. Успешно штрајкују и контролори лета и паралишу међународни саобраћај.

(Наставак у идућем броју)

Др Нада Г. Новаковић

